

Курило О. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник*

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Шмуратова К. В.

студентка

*Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана*

Kurylo Olena

PhD of Economics,

Senior Researcher, Associate Professor

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

Shmuratova Kateryna

Student,

Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. У роботі пропонується науковий підхід до визначення місця і функції фінансового регулювання дошкільної освіти для забезпечення поліпшення освітнього рівня в країні та збалансованого фінансового розподілу ресурсів. На державне регулювання системи дошкільної освіти в Україні суттєво впливають особливості управління освітою, які залишилися ще від радянських часів. Зокрема, переважають методи планово-адміністративного розподілу ресурсів; панує принцип відшкодування витрат; планування відбувається від досягнутого рівня тільки у розрахунку на поточний фінансовий рік; типовою є дефіцитність кошторисів дошкільних навчальних заходів (ДНЗ). Дослідження показало, що дефіцит державних фінансів на утримання дошкільних закладів уповільнює їхній розвиток. Наголошено на необхідності перегляду фінансового регулювання даної сфери та модернізації методів регулювання для подолання низки проблем і поліпшення ситуації. Проаналізовано досвід передових систем регулювання дошкільної освіти в зарубіжних країнах і можливість запровадження зарубіжного досвіду в Україні.

Ключові слова: фінансове регулювання, державне регулювання, дошкільна освіта, ДНЗ (дошкільний навчальний заклад), державно-приватне партнерство.

Вступ та постановка проблеми. Сформований механізм фінансового забезпечення дошкільної освіти в Україні сьогодні характеризується низькою результативністю; форми і методи розподілу бюджетних коштів на надання державних послуг у сфері дошкільної освіти не орієнтовані на досягнення високої ефективності бюджетних витрат. Важливість удосконалення методичних підходів для ефективного фінансування дошкільної освіти, їх теоретична і практична значимість, а також недостатнє висвітлення у вітчизняній науковій літературі зумовили актуальність вибраної теми та необхідність дослідження даної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку освіти, економіки освіти, її фінансування в Україні розглядали такі українські вчені, як Д. Полозенко, Ц. Огонь, Т. Боголіб, О. Маліновська, А. Чернобай, С. Назарко, Р. Якубовський. Проте вони працювали переважно над проблемами розвитку вищої та середньої освіти, тоді як недостатньо уваги приділяється базовому освітньому етапу – дошкільному. Тож основні питання з приводу вдосконалення фінансового механізму управління цією ланкою залишаються актуальними, дискусійними та потребують дослідження.

Метою даної роботи є наукове обґрунтування пріоритетних напрямів удосконалення фінансового регулювання дошкільної освіти в контексті вирішення актуальних завдань гуманітарного розвитку країни.

Результати дослідження.

В Україні питання розвитку та фінансового забезпечення дошкільної освіти (ДО) є пріоритетними напрямками

державної політики у сфері освіти. Однак кризовий стан економіки, дефіцит державних ресурсів зумовили функціонування освіти в країні, в тому числі дошкільної, за принципом обмеженості бюджетного фінансування. У результаті недоотримання фінансових ресурсів, що виділяються державою, застарілості нормативно-правового забезпечення та механізмів залучення й використання позабюджетних коштів освітня галузь не отримує необхідного розвитку.

Джерелами фінансування дошкільного навчального закладу є кошти:

- засновника (власника);
- відповідних бюджетів (для державних і комунальних дошкільних навчальних закладів);
- батьків або осіб, які їх замінюють;
- добровільні пожертвування й цільові внески фізичних і юридичних осіб;
- інші кошти, не заборонені законодавством України (ст. 37) [1].

В Україні досі переважає державне фінансування освіти. Видатки зведеного бюджету України на освіту в 2000–2019 рр. мали змінну тенденцію. Оскільки сучасна модель державного регулювання дошкільних навчальних закладів в Україні залишається практично бюджетною та не передбачає існування інших механізмів залучення додаткових коштів, які змогли б поліпшити їх сучасний стан, вважаємо, що для поліпшення фінансування ДО слід використовувати досвід розвинених країн щодо фінансової участі роботодавців у фінансовому забезпеченні послуг у сфері дошкільної освіти.

Для цього доцільно використовувати такий інструмент, як державно-приватне партнерство, стосовно надання послуг у сфері дошкільної освіти.

Із використанням державно-приватного партнерства у сфері дошкільної освіти можуть реалізовувати послуги недержавні дошкільні організації та корпоративні дошкільні організації. Відносно недержавних дошкільних організацій може використовуватися такий інструмент, як державне соціальне замовлення, що гарантує фінансове забезпечення певної частини послуг у сфері дошкільної освіти у формі субсидій у розмірі, визначеному за встановленими нормативами фінансування. Крім того, недержавним дошкільним організаціям можуть надаватися в безоплатне користування приміщення, а також субсидії на їх утримання й оснащення.

З огляду на неможливість створення дошкільних організацій як структурних підрозділів комерційних організацій, державно-приватне партнерство може бути використано для створення корпоративних дошкільних організацій – структурних підрозділів державних або комунальних ДО. Можливе укладання договору державно-приватного партнерства в забезпеченні надання послуг такого структурного підрозділу, що передбачає фінансове забезпечення надаваних їм послуг у сфері дошкільної освіти з відповідного бюджету за нормативами фінансування і комерційною організацією – власником приміщень. Переваги для відвідування таких організацій можуть мати діти співробітників такої комерційної організації, однак обов'язково повинні бути встановлені квоти і для дітей громадян, які не є співробітниками організації. Оснащення та обладнання приміщень такого структурного підрозділу також може здійснюватися на умовах співфінансування сторонами державно-приватного партнерства.

Поява інноваційних процесів супроводжується низкою суперечностей, які мають різне джерело, предметне походження і різну складність. Головна невідповідність розвитку системи освіти – невідповідність старих методів навчання, виховання та розвитку дітей новим умовам життя; друга – суперечність між масою нових відомостей і нормами навчально-виховного процесу; третя – негармонійність старого й нового (мається на увазі становлення альтернативної освіти, нових типів навчальних закладів). З одного боку, необхідність вихователя в оновленні психолого-педагогічних знань, інтерес до передового педагогічного досвіду (наприклад, уведення такого поняття як «інклюзивна освіта»), а з іншого – усталені стандарти змісту, форм і методів освітньо-виховного процесу також живлять педагогічні інновації, викликаючи суперечність між можливостями особистості та реальною дійсністю.

Незважаючи на низький економічний рівень, Україна все ж таки може запозичити деякі закордонні тенденції. Насамперед – запровадження муніципальних денних ясел як у Великій Британії. Заклади відкривають місцеві органи влади для дітей віком від кількох місяців до чотирьох-п'яти років. Працюють вони протягом року з 8 до 18 години, призначені для виховання дітей батьків із невисоким рівнем доходів. Багато дошкільних закладів опираються у своїй роботі на досвід Синьїті Судзукі («Система виховання таланту»), який уважав талант максимальним рівнем розвитку здібностей дитини, а вік до шести років – періодом, коли вирішується її доля. Японська система виховання зорієнтована на раннє виявлення задатків і природний розвиток здібностей.

Дошкільна освіта у Швейцарії вважається однією з найкращих в Європі завдяки своїм традиціям, якості викладання та історії дошкільних навчальних закладів. Тут працювало багато послідовників Марії Монтесорі,

а також Рудольф Штайнер, Йоганн Песталоцці. Німецькі кантони приділяють увагу загальному розвитку дітей, а франко-італійські – підготовці дитини до подальшого навчання в школах [2].

Також нам доступна новація з Чехії та Словаччини, де педагогічні кадри для системи дошкільного навчання і виховання готують у вищих навчальних закладах. Часто їхні керівники працюють вихователями груп дітей. Через дефіцит місць у дошкільних закладах ми теж можемо запровадити цей елемент системи виховання у своїй країні. А з дошкільною освітою в Туреччині наша має багато спільного, адже, наприклад, і в нас мета і зміст дошкільної освіти відповідають загальному спрямуванню національної освіти. Система дошкільного виховання в Туреччині ґрунтується на принципах задоволення потреб як індивідуума, так і суспільства, реалізації права на освіту і рівність можливостей [3].

Із використанням державно-приватного партнерства можуть реалізовувати послуги у сфері дошкільної освіти недержавні дошкільні організації та корпоративні дошкільні організації. Відносно них може використовуватися такий інструмент, як державне соціальне замовлення, що гарантує фінансове забезпечення певної частини послуг у сфері дошкільної освіти у формі субсидій у розмірі, визначеному за встановленими нормативами фінансування. Крім того, недержавним дошкільним організаціям можуть надаватися в безоплатне користування приміщення, а також субсидії на їх утримання й оснащення.

З огляду на неможливість створення дошкільних організацій як структурних підрозділів комерційних організацій, державно-приватне партнерство може бути використано для створення корпоративних дошкільних організацій – структурних підрозділів державних або комунальних ДО. Можливе укладання договору державно-приватного партнерства в забезпеченні надання послуг такого структурного підрозділу, що передбачає фінансове забезпечення надаваних їм послуг у сфері дошкільної освіти з відповідного бюджету за нормативами фінансування і комерційною організацією – власником приміщень. Переваги для відвідування таких організацій можуть мати діти співробітників такої комерційної організації, однак обов'язково повинні бути встановлені квоти і для дітей громадян, які не є співробітниками організації. Оснащення та обладнання приміщень такого структурного підрозділу також може здійснюватися на умовах співфінансування сторонами державно-приватного партнерства.

Дослідження довело, що гострий дефіцит фінансових коштів на утримання дошкільних навчальних закладів призводить не до їхнього розвитку, а лише до виживання. Одним зі способів удосконалення фінансування дошкільної освіти в Україні є стимулювання розвитку приватного сектору дошкільної освіти. Можливість же влаштування дітей батьків, які належать до категорій населення із середнім і низьким рівнями доходів, доцільно підкріпити застосуванням освітніх ваучерів.

Досвід розвитку недержавного сектору в системі дошкільної освіти, накопичений за кордоном, є для України актуальним у сучасних умовах. Так, за даними Світового банку, у промислово розвинених країнах пріоритетними є витрати на обов'язкову шкільну освіту, а в структурі витрат частка витрат на дошкільну освіту становить від 0,3% (Канада, де такі витрати фінансуються за рахунок приватних джерел) до 11% (Франція); Чехія – 2%; Швейцарія – 8%; Нова Зеландія – 90% [4].

На тлі наукової дилеми щодо більшої ефективності державного чи приватного секторів економіки на практиці

відбувається пошук оптимальних способів їх співпраці шляхом організації різноманітних форм державно-приватних партнерств. Для дошкільної освіти сьогодні є актуальним застосування державно-приватного партнерства для створення основних фондів суб'єктами підприємницької діяльності за рахунок власних і залучених коштів, які в подальшому будуть передані у користування дошкільним навчальним закладам. Державно-приватна взаємодія на основі участі в капіталі господарського товариства дає змогу зберегти досить високий ступінь державного (комунального) контролю над цими організаціями через своїх представників в їх органах управління. Одним з таких країн, з якою ми б могли підтримувати такий зв'язок, є Польща.

Даний механізм можна використовувати для підтримки і модернізації інфраструктури сфери дошкільної освіти, реалізації різних освітніх проєктів, впровадження інноваційних освітніх та виховних технологій. Сьогодні в ДНЗ України вже реалізується міжнародний проєкт соціально-фінансової освіти «АФЛОТОТ», однак також одним із варіантів введення економічної освіти в дошкільні заклади було запропоновано пізнавальні програми з ресурсозбереження, скориставшись потенційними можливостями музейного розвивально-пізнавального простору для організації взаємодії дітей та батьків, педагогів та родин вихованців, що поки не було активно впроваджено в ДНЗ України.

Слід також зазначити, що застосування державно-приватного партнерства спроможне вирішити чимало фінансових проблем забезпечення належної експлуатації дошкільних навчальних закладів. Сьогодні чималі кошти, що спрямовуються з бюджету на дошкільну освіту, витрачаються на утримання обслуговуючого персоналу. При цьому формування кількості та складу працівників дошкільних навчальних закладів відбувається відповідно до єдиних норм, які часто виявляються завищеними порівняно з реальними потребами закладів у кадрах. У таких умовах використання державно-приватного партнерства

для забезпечення експлуатації дошкільних навчальних закладів призведе до підвищення продуктивності праці, а також сприятиме підвищенню якості освітніх послуг. З огляду на те, що державно-приватне партнерство, по суті, є підприємницькою діяльністю за участю держави, воно дає можливість забезпечувати не лише соціальну відповідальність бізнесу перед суспільством, а й отримувати від цього стабільний довгостроковий дохід.

Висновки. Отже, у сфері системи фінансового регулювання дошкільної освіти в Україні існують такі недоліки: переважають методи планово-адміністративного розподілу ресурсів; панує принцип відшкодування витрат; планування відбувається від досягнутого рівня тільки у розрахунок на поточний фінансовий рік; типовою є дефіцитність кошторисів ДНЗ. Розвиток приватно-державного партнерства в дошкільній освіті регіонів України відображає пріоритети державної політики у сфері освіти і дає змогу вирішувати проблеми загальнодоступності дошкільної освіти; сприяє вдосконаленню якості освітніх послуг; дає змогу розширювати можливості для батьків вибору дошкільного навчального закладу незалежно від форми власності; забезпечує інвестиційну привабливість сфери дошкільної освіти для представників бізнес-спільноти, індивідуальних підприємців; дає змогу знижувати інвестиційні ризики вкладень у сферу дошкільної освіти; розширює фінансову автономію країн-партнерів за рахунок збільшення можливостей залучення додаткових недержавних фінансових коштів; створює умови для активнішого здійснення закладами освіти інноваційної діяльності на комерційній основі за рахунок коштів підприємницьких структур. А реформування та модернізація дошкільної освіти через призму вітчизняних можливостей та реалій дадуть змогу ефективно впроваджувати зміни, не створюючи оманливих ілюзій та ефективно застосовуючи наявні ресурси. Це допоможе не лише раціонально використовувати надані на освіту кошти, а й контролювати стан докільця та проводити освітній моніторинг, що буде надавати дійсно реальні показники.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про дошкільну освіту». URL : <https://zakon.help/law/2628-III> (дата звернення: 07.10.2019).
2. Системи дошкільної освіти за кордоном: країни та особливості. URL : <https://clout.com.ua/sy-stemy-doshkil-noyi-osvity-za-kordonom-krayiny-ta-osobly-vosti.html> (дата звернення: 01.11.2019).
3. Дошкільна освіта у світі. Туреччина. *Педагогічна преса : освітній портал*. URL : <https://pedpresa.ua/116776-doshkilna-osvita-u-sviti-turechchyna.html>.
4. Бучковська Я.Г. Проблеми фінансування освіти в Україні. *Наука й економіка*. 2010. № 2. С. 20–24.

References:

1. Zakon Ukrainy "Pro doshkiljnu osvitu" (2001) The Law of Ukraine "On Pre-school Education". *Zakonodavstvo Ukrainy*. Available at: <https://zakon.help/law/2628-III> (accessed 7 October 2019).
2. Systemy doshkilnoji osvity za kordonom: krajiny ta osoblyvosti: [Pre-school education systems abroad: countries and features]. Available at: <https://clout.com.ua/sy-stemy-doshkil-noyi-osvity-za-kordonom-krayiny-ta-osobly-vosti.html> (accessed 15 November 2019).
3. Doshkiljna osvita u sviti. Turechchyna. *Pedagoghichna presa: Osvitnij portal* [Pre-school education in the world. Turkey] (electronic journal). Available at: <https://pedpresa.ua/116776-doshkilna-osvita-u-sviti-turechchyna.html> (accessed 01.11.2019).
4. Buchkovsjka Ja.Gh. (2010) Problemy finansuvannja osvity v Ukraini [Problems of financing education in Ukraine]. *Science and economics*, no. 2, pp. 20–24.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. В работе предложен научный подход к определению места и функции финансового регулирования дошкольного образования для обеспечения улучшения образовательного уровня в стране и сбалансированного финансового распределения ресурсов. На государственное регулирование системы дошкольного образования в Украине существенно влияют особенности управления образованием, оставшиеся еще с советских времен. В частности, преобладают методы планово-административного распределения ресурсов; господствует принцип возмещения расходов; планирование происходит от достигнутого уровня только в расчете на текущий финансовый год; типична недостаточность смет дошкольных образовательных учреждений (ДОУ). Исследование показало, что дефицит государственных финансов на содержание дошкольных учреждений замедляет их развитие. Акцентировано на необходимости пересмотра финансового регулирования данной сферы и модернизации методов регулирования для преодоления ряда проблем

и улучшения ситуации. Проанализирован опыт передовых систем регулирования дошкольного образования в зарубежных странах и рассмотрена возможность внедрения зарубежного опыта в практике Украины.

Ключевые слова: финансовое регулирование, государственное регулирование, дошкольное образование, ДОУ (дошкольное образовательное учреждение), государственно-частное партнерство.

IMPROVEMENT OF FINANCIAL REGULATION OF PRE-SCHOOL EDUCATION IN UKRAINE

Summary. In Ukraine, the issues of development and financial provision of pre-school education are priority directions of the state policy in the field of education. However, the crisis of the economy, lack of state resources caused the functioning of education in the country, including pre-school, on the principle of limited budgetary funding. As a result of lack of financial resources allocated by the state, obsolescence of legal support and mechanisms of receiving and using of funds, the educational sector does not receive the necessary development. The current mechanism of financial support for pre-school education in Ukraine is characterized by low efficiency; forms and methods of allocation of budget funds for the provision of public services in the field of pre-school education are not focused on achieving high efficiency of budget expenditures. Methods of planning and administrative allocation of resources predominate; the principle of cost recovery rules; planning proceeds from the achieved level only in the calculation for the current financial year; typical is the deficit of the estimates of the pre-school educational institutions. It is emphasized in the article that the deficit of public finance for the maintenance of pre-school institutions slows down their development. The paper proposes a scientific approach to determining the place and function of financial regulation of pre-school education to improve the educational level in the country and the balanced financial distribution of resources. In this regard, it is advisable to use such a tool of regulation as a public-private partnership for the provision of pre-school education services. Using public-private partnerships, non-governmental preschool organizations and corporate preschool organizations can provide services in the field of preschool education. This paper highlights the need to review financial regulation in this area and modernize regulatory methods to overcome a number of problems and improve the situation. The article analyses the experience of advanced systems of regulation of pre-school education in foreign countries as well and the possibility of introducing foreign experience in the practice of Ukraine.

Key words: financial regulation, state regulation, pre-school education, pre-school educational institutions, public-private partnership.